

- должен обеспечиваться открытый обмен информацией между подразделениями, службами, отделами; возможность совместного анализа информации и выработки управленческих решений для достижения общей цели – совершенствования качества производства.

Указанные выше принципы управления качеством полностью справедливы для организаций, предоставляющих услуги по ремонту и сервису сложной техники, при этом необходимо учитывать, что сервисный сегмент рынка относится к сектору повышенного экономического риска вследствие того, что:

а) очень большое влияние оказывают всевозможные внешние факторы: новые законодательные акты, изменение таможенной политики, изменение политики фирм-производителей, общее экономическое положение и т.п.;

б) технический сервис находится на стыке предоставления услуг и производства, и ему свойственны особенности и той и другой сферы деятельности. Сервисное производство ближе к изготовлению единичных, технически сложных, трудоемких изделий на заказ, так как каждый ремонтный случай индивидуален.

От правильных решений, принимаемых исполнителями на всех уровнях управления сервисным производством, существенно зависит конечный результат. Отсюда вытекают высочайшие требования к профессиональной подготовке и постоянному повышению квалификации персонала сервисных предприятий.

Для управления качеством услуг необходимо использовать комплекс экономических, организационных, технологических, социально-психологических, экспертных методов управления качеством. Все они в той или иной мере найдут применение в деятельности сервисных фирм.

Список литературы 1. Мате Э. Послепродажное обслуживание. М., 1993. – С. 7. 2. Котлер Ф. Маркетинг и менеджмент. СПб., 1998. – С. 876. 3. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика: Учеб. пособие; 2-е изд., испр. и доп. – М.: Ассоциация авторов и издателей “Тандем”; Изд-во “ГНОМ-ПРЕСС”, 1998. 4. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива / Пер. с фр. – СПб.: Наука, 1996. 5. Пономарева Т.А., Супрягина М.С. Как оценить качество через количество // Маркетинг в России и за рубежом. – 2004. – № 2. 6. Управление и организация в сфере услуг. Теория и практика. К. Хаксевер., Б. Рендер., Р. С. Рассел., 2002 Санкт-Петербург.

Надійшла до редколегії 15.03.12

УДК 519.816

Т.А. ГРЕЧКО, ст. викладач, СННІГОТ УПА, Стаханов

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

В статті розглянуто управління ризиком реалізації інвестиційного проекту.

В статье рассмотрено управление риском реализации инвестиционного проекта.

In the article the management of realization of investment project is considered a risk.

Постановка проблеми. Будь-яка діяльність завжди пов'язана з більшим або меншим рівнем невизначеності, і, відповідно, впливом ризику [1].

Найбільш важливі рішення, із прийняттям яких стикається керівник проекту, визначаються тим, який рівень ризику прийнятний для проекту, і як знизити дію ризиків, можливі втрати, що припустимі для господарчого суб'єкту. Кожне підприємство має свої власні переваги, пов'язані з ризиком, і на основі цього їх виявляє, вирішує, який рівень ризику для нього прийнятний, і шукає способи того, як уникнути небажаних ризиків.

Ситуації, коли ризик відсутній, зустрічаються в людській діяльності, і зокрема, в економіці дуже рідко. Більшість невизначених ситуацій, які пов'язані з ризиком, є не цілком прогнозованими та контрольованими, і тому навіть ефективно рішення може привести до збитків. Неможливо повністю звільнитися від ризику. Навіть в абсолютно бездіяльному економічному житті існує ризик невикористаних можливостей.

Актуальність теми. Всі учасники проекту зацікавлені в тому, щоб виключити можливість провалу проекту або, хоча б, збитку для себе. Разом з тим, ні в кого з них немає, і не може бути впевненості в щасливому кінці проекту – ризик у будь-якій реальній справі загально визнаний. Для зниження втрат від можливих прорахунків та уникнення провалу проекту в цілому, методологія управління проектами передбачає спеціальні процедури. Вони дозволяють враховувати фактори невизначеності та ризику на всіх фазах і етапах реалізації проекту. Подібного роду процедури в економічній науці названі системою управління ризиками. Проблеми оцінки ризику інвестиційних проектів присвячені роботи вітчизняних і закордонних учених: І.В. Багровой, В. Беренса, Г. Бірмана, І. А. Бланка, С.Д. Бушуєва, В.В. Вітлинського, П.Г. Грабового, О.О. Гусакова, М.Г. Лапусти, И.Г. Лукмановой, С.И. Наконечного, С.И. Полтавцева, Т. Райса, К.Г. Романовой, В.А. Ткаченка, Р.Б. Тяна, В.І. Успенка, С.А. Ущацкого, Б.И. Холода, С. Хьюса, Т.М. Цая, Л.Г. Шаршуковой та інших.

Невирішені питання. Багато елементів ринкового управління проектами не могли бути використані при централізованому управлінні. До таких маловивчених елементів варто віднести: передінвестиційні дослідження, укладання контрактів, аналіз ризику, управління якістю та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порівнюючи зарубіжний досвід управління з вітчизняним, можна сказати, що методи управління та технічні засоби розвивалися паралельно і в цілому співпали. Сюди можна віднести методи сіткового планування, інформатики, обчислювальної техніки. Однак масштаби їх використання в нашій країні в управлінні проектами в 2 – 3 рази менше. [4]

Тому впровадження методів управління проектами, створених у країнах ринкової економіки, буде збільшуватися в міру розвитку ринкових відносин в Україні. Потрібне вивчення методів управління проектами з концентрацією уваги на наступних аспектах проекту:

- початкова стадія (передінвестиційні дослідження);
- укладання контрактів;
- організаційна структура;
- управління ризиками;
- контроль;
- управління якістю;
- вирішення конфліктів;
- організація матеріально-технічного забезпечення;
- програмне та технічне забезпечення проектів;
- людські стосунки, взаємодія з партнерами.

Ціль роботи. Обґрунтування необхідності управління ризиками проектів для забезпечення їх економічної надійності; висвітлення основних підходів, принципів та етапів у системі управління ризиками.

Основний матеріал. Управління ризиками – специфічна область менеджменту, що вимагає знань в галузі підприємства, страхової справи, аналізу господарської діяльності підприємства, математичних методів оптимізації економічних завдань і т.д.

Управління ризиком можна охарактеризувати як сукупність методів, прийомів і заходів, що дозволяють деякою мірою прогнозувати настання ризикових подій і вживати заходів щодо виключення або зниження негативних наслідків цих подій.

В системі управління ризиками інвестиційного проекту об'єктом управління є ризик (ризикове вкладення капіталу, ризик реалізації проекту відповідно до встановлених вимог у договорі про підряд та економічні відносини між учасниками інвестиційного проекту в процесі його реалізації). Суб'єктом управління – учасники цього проекту, які за допомогою різних прийомів і способів управління здійснюють цілеспрямований вплив на об'єкт управління.

Основне завдання в цій сфері – знайти варіант дій, що забезпечує оптимальне для даного проекту співвідношення ризику та доходу, задоволення всіх учасників проекту, виходячи з того, що чим прибутковіше проект, тим вище ступінь ризику при його реалізації.

Головними завданнями по управлінню ризиком є:

- визначення факторів ризику;
- виявлення областей ризику;

- оцінка ступеня ризику;
- аналіз прийнятності даного рівня ризику для організації;
- розробка заходів для попередження або зниження ризику;
- у випадку, коли ризикова подія відбулася, застосування заходів до максимально можливого відшкодування заподіяного збитку.

Теорія та практика управління ризиком виробила ряд основних принципів [3]:

- не можна ризикувати більше, ніж це може дозволити власний капітал;
- необхідно думати про наслідки ризику;
- не можна ризикувати більшим заради малого.

Існують основні підходи до процесу управління ризиком в управлінні проектами [2]:

- використання всіх можливих (припустимих з моральної та правової точки зору) способів для того, щоб уникнути або знизити ступінь ризику, що пов'язаний зі значними (катастрофічними) збитками (запобігання ризику);
- контроль ризику, якщо немає можливості уникнути його повністю (істотний ризик), оптимізація ступеня ризику, або максимально можливе зниження розміру та ймовірності можливих збитків (зниження ризику);
- свідоме ухвалення рішення або навіть збільшення ступеню ризику у випадках, коли це має сенс (прийняття ризику).

Існують різні моделі управління ризиком [5, 6, 7]. Спрощена блок-схема управління ризиками наведена на рис. 1 [3]. Дана блок-схема є одним з найбільш важливих елементів у спектрі проблем теорії та практики управління ризиками.

Теорія та практика управління ризиками виробили ряд основних правил, на підставі яких здійснюється вибір того або іншого прийому управління ризиком і варіанта рішення:

- максимум виграшу;
- оптимальне сполучення виграшу та величини ризику;
- оптимальна ймовірність результату.

Правило максимуму виграшу полягає в тому, що з можливих варіантів рішень, пов'язаних з ризиком, вибирається той, що забезпечує максимальний результат (дохід, прибуток).

На практиці більш правильні варіанти, як правило, більш ризиковані. У цьому випадку використовується правило оптимального співвідношення виграшу та величини ризику, сутність якого полягає в тому, що із усіх варіантів, які забезпечують прийнятний ризик, вибирається той, у якого співвідношення доходу та втрат (збитку) є найбільшим.

Сутність правила оптимальної ймовірності результату полягає в тому, що із усіх варіантів, які забезпечують прийнятну ймовірність одержання позитивного результату, вибирається той, у якого виграш максимальний.

Фахівці з управління ризиком у своїй роботі повинні дотримуватися наступних загальноприйнятих правил:

1. *Ведення систематизованого архіву даних в інтересах своєї організації (підприємства).* Систематизація має на увазі можливість одержання інформації заданої якості (спрямованості та вірогідності) і кількості (обсягу, достатності).

2. *Ухвалення кращого рішення можливо тільки по альтернативних проєктах, які розроблюються з використанням оптимізаційних методів.* Ефективність проєкту визначається виходячи з його повного життєвого циклу – починаючи від концепції та закінчуючи ліквідацією. Порівнювані варіанти проєктів повинні мати рівні або приведені терміни дії.

3. *Истотного зниження ризику можна досягти за рахунок більшої деталізації умов контракту.* Типові форми контрактів і договорів досить спрощені, тому в кожному конкретному випадку потрібне врахування індивідуальних особливостей регіону, сезонів, проєкту, договірних сторін, тривалості взаємин, умов взаєморозрахунків і таке інше.

4. *Фахівці вважають кращим і першочерговим заходом плану керівника проєкту «створення друзів».* Під цим терміном розуміється встановлення міцних, надійних, довгострокових ділових і неформальних відносин з окремими людьми, що представляють різні організації. Основою управління такими відносинами є власна репутація та інформація, зібрана в архіві даних.

5. *Використання комп'ютерної та організаційної техніки.* Застосування комп'ютерних технологій оперативного управління виробничою, господарською, кадровою і фінансово-економічною діяльністю дозволяє нейтралізувати багато проявів поточних ризиків.

Висновки. Таким чином, ми бачимо, що в основі управління ризиком лежить цілеспрямований пошук та організація роботи зі зниження ризику, одержання і збільшення віддачі в невизначеній ситуації. Кінцева мета управління ризиком відповідає цільовим настановам функції управління проєктом і полягає в одержанні найбільшого прибутку при оптимальному, прийнятному для суб'єкта управління співвідношенні прибутку та ризику.

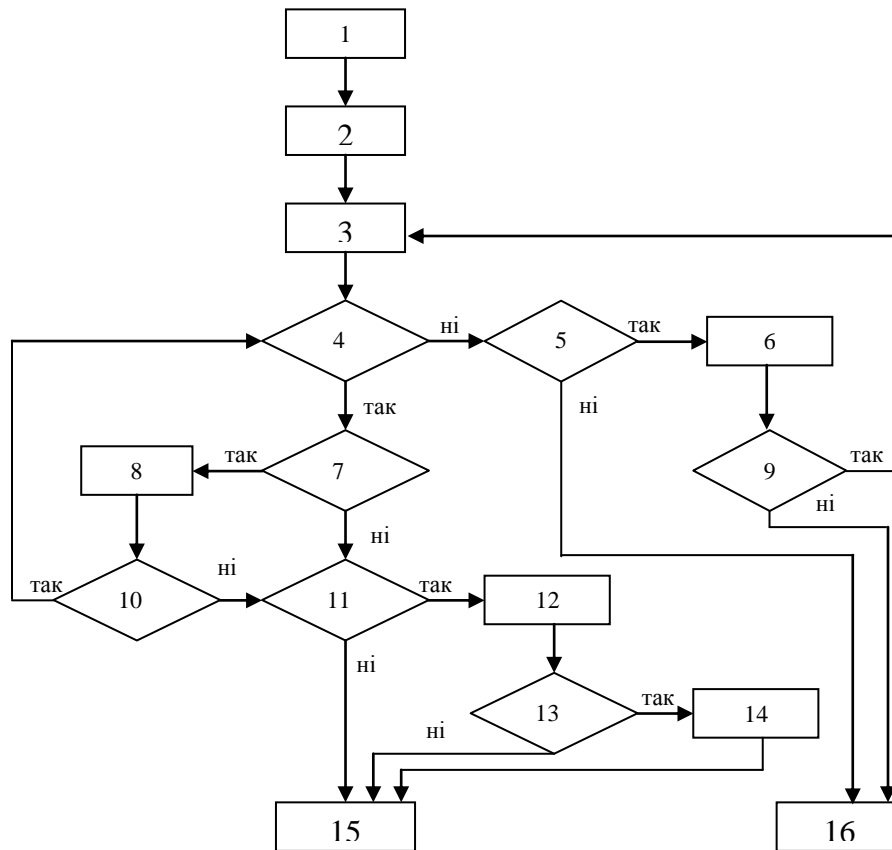

Рис. 1 – Блок-схема процесу управління ризиком.

1 – збір та обробка даних;

2 – якісний аналіз ризику;

3 – кількісна оцінка ризику;

4 – оцінка прийнятності ризику;

5,11 – оцінка можливості зниження ризику;

6,12 – вибір методів і формування варіантів зниження ризику;

7 – оцінка можливості зниження ризику;

8- формування й вибір варіантів збільшення ризику;

9,13 – оцінка доцільності зниження ризику;

10 – оцінка доцільності збільшення ризику;

14 – вибір варіанта зниження ризику;

15 – реалізація проекту (прийняття ризику)

16 – відмова від реалізації проекту (запобігання ризику)

Виявлення ризику може здійснюватися різними способами: від складного дослідження операцій до чисто інтуїтивних здогадів. На сучасному етапі вітчизняні підприємці в управлінні ризиками, як правило, покладаються на інтуїцію, на попередній досвід. Існує незначний відсоток керівників, здатних оцінювати ризик, застосовуючи математичні методи.

Таким чином, сукупність методів, прийомів і заходів, що дозволяють деякою мірою прогнозувати настання ризикових подій та вживати заходів до виключення або зниження негативних наслідків таких подій, представляє необхідний процес, спрямований, насамперед, на забезпечення економічної надійності системи.

Економічна надійність системи припускає розробку такої моделі результатів фінансово-господарської діяльності проекту, яка дозволить кількісно взаємопов'язати показники доходу та фінансової стабільності залежно від ступеня ризику.

Управління ризиками як система знань повинна характеризуватися логічною залежністю та взаємозв'язком між доходом і фінансовою стабільністю в певних межах ризику для досягнення різноманітних цілей суб'єктів підприємницької діяльності.

Тому, основне завдання системи управління ризиками полягає у розробці припустимих рішень за допомогою розкриття залежності узагальненого критерію ступеня ризику в аналітичну залежність або в побудову алгоритму послідовного врахування різних факторів.

Під областю припустимих рішень варто розуміти такі значення показника прибутковості проекту для досягнення якого сумарні витрати, пов'язані з розробкою, реалізацією та експлуатацією проекту, будуть мінімальними, а фінансова стабільність системи максимальна.

Список літератури: 1. *Гречко Т.А.* Методологічні аспекти аналізу ефективності проектів в умовах ризику. // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2011. – № 62. – С. 40-51. 2. *Вітлінський В.В., Наконечний С.І.* Ризик у менеджменті. – К.: ТОВ «Борісфен – М», 1996. – 336 с. 3. *Гранатуров В.М.* Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения: Учебное пособие. – М.: издательство « Дело и Сервис», 1999. – 112 с. 4. *Организационно-технологическая надежность строительства // Гусаков А.А., Гинзбург А.В., Монфред Ю.Б. и др.* – М.: SvR – Аргус, 1994. – 472 с. 5. *Управление инвестициями: В 2-х т. // В.В. Шеремет, В.М.Павлюченко, В.Д. Шапиро.* – М.: Высшая школа, 1998. – 928 с. 6. *Управление проектами // Н.И.Ильин, И.Г. Лукманов, А.М. Немчин, С.Н. Никешин / Под ред. В.Д. Шапиро.* – СПб.: Два-Три, 1996.- 610 с. 7. *Управление строительными инвестиционными проектами // Бабин А.С., Васильев В.М., Панибратова Ю.П. и др.* – М.: Издательство «АСВ», 1997. – 307с.

Надійшла до редколегії 06.03.12

УДК 330:8

М.В. ГУТНИК, канд. іст. наук, НТУ «ХПІ», Харків,
В.М. СКЛЯР, докт. іст. наук, НТУ «ХПІ», Харків.

УЧАСТЬ ХАРКІВСЬКИХ ПОЛІТЕХНІКІВ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ В МЕЖАХ РАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДОПОМОГИ

Досліджено, в яких напрямках застосування інтелектуального потенціалу вищої школи, на прикладі Харківського політехнічного інституту, сприяло розвитку міжнародної торгівлі у межах Ради економічної взаємодопомоги.

Исследовано, в каких направлениях применение интеллектуального потенциала высшей школы, на примере Харьковского политехнического института, способствовало развитию международной торговли в рамках Совета экономической взаимопомощи.